

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI

Əlyazması hüququnda

TƏLƏBƏLƏRİN İNFORMATİV BİLİKLƏRİ İLƏ İNTERNET ASILILIQLARI ARASINDAKI ƏLAQƏLƏRİ ÜZRƏ İŞİN SİSTEMİ

İxtisas: 5801.01 – Təlim və tərbiyənin nəzəriyyəsi və
metodikası (informatikanın tədrisi metodikası)

Elm sahəsi: Pedaqogika

İddiaçı: **Atilla Yasin oğlu Bingöl**

Fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün
təqdim edilmiş dissertasiyanın

AVTOREFERATI

Dissertasiya işi Gəncə Dövlət Universitetinin “İnformatika” kafedrasında yerinə yetirilmişdir.

Elmi rəhbər:

p.ü.e.d., professor
Əbülfət Qulam oğlu Pələngov

Rəsmi opponentlər:

AMEA-müxbir üzvü, t.e.d., professor
Əminəğa Bəhmən oğlu Sadıqov

t.e.d., professor
Ələkbər Əliağa oğlu Əliyev

p.ü.e.d., baş müəllim
Aynur Mobil qızı Qasımova

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin nəzdində fəaliyyət göstərən FD 2.15 Dissertasiya Şurası

Dissertasiya şurasının sədri:

t.ü.e.d., professor

Cəfər Məmməd oğlu Cəfərov

Dissertasiya şurasının elmi katibi:

p.ü.f.d., dosent

Mələk Əlislam qızı Zamanova

Elmi seminarın sədr müavini:

p.e.d., professor

Timur Hacı oğlu Vezirov

İŞİN ÜMUMİ XARAKTERİSTİKASI

Mövzunun aktuallığı.

Kompüter və internetin, tələbələrin lazımi məlumatları əldə etmələrini və araşdırma aparmalarını asanlaşdıran, bu sayədə problemləri həll etmə və yaradıcılıq kimi fərdi keyfiyyətlərinin inkişafını dəstəkləyən əsas mənbələrdən biri olaraq qəbul edilməsinə baxmayaraq məqsəddən kənar istifadə edilməsi onların inkişafına və akademik müvəffəqiyyətlərinə mənfi təsir edir. Xüsusilə gənclər, idraki, hissi və sosial inkişaf mərhələsini başa vurmadıqları üçün internetin, sosial şəbəkələrin və kompüterin neqativ təsirlərinə daha çox məruz qalırlar. İnternetdən istifadənin genişləndiyi müasir dövrdə internetin tələbələr tərəfindən məqsədəuyğun istifadə edilməsi və bu istiqamətdə işin aparılması onların gələcəkdə şüurlu, araşdırmaya meyilli və yaradıcı fərdlər olmasına səbəb olacaqdır. Bütün bu deyilənlər nəticəsində, xüsusilə universitetlərdə təhsil alan tələbələrin akademik müvəffəqiyyət səviyyələri ilə internet asılılığı arasındakı əlaqənin ortaya çıxarılmasına ehtiyac vardır. Dövrün tələbinə uyğun modal insan kapitalının hazırlanması, yeni texnoloji bilik və bacarıqların təhsil prosesinə inteqrasiya edilməsi son dərəcə əhəmiyyətlidir.

Dissertasiya işinin məqsədi.

İnternet, sosial şəbəkə və kompüter asılılığı, hər yaş qrupunda rastlanılan asılılıq növü olmaqla yanaşı, xüsusilə ali məktəb tələbələri bu baxımdan əsas risk qrupunu təşkil edirlər. Ali məktəb tələbələrinin informasiya texnologiyalarına olan marağı, bu mənada internetdən digər yaş kateqoriyalarına nəzərən daha çox istifadə etmələri, onları bu vərdişlər baxımından ən yüksək potensial risk qrupu vəziyyətinə gətirir. Bu dissertasiya işinin məqsədini də universitetlərdə təhsil alan tələbələrin akademik müvəffəqiyyət səviyyələri ilə internet asılılığı arasındakı əlaqənin ortaya çıxarılması təşkil edir.

Tədqiqatın obyektı. Tədqiqatın baş toplusunun, İnformatika fənnində ilk dəfə iştirak edən və 2016-2017-ci tədris ilinin ikinci semestrində Fırat Universitetinin müxtəlif ixtisaslarında təhsil alan tələbələr təşkil edir. Tədqiqat işinin aparıldığı semestrə bu

İxtisaslarda təhsil alan və İnformatika fənnini öyrənən tələbələrin sayı 760 nəfərdir. Tədqiqatın seçmə toplusu “sadə təsadüfi seçmə” metodu ilə təsbit edilmişdir. Sadə təsadüfi seçmə metodunda baş toplunu təşkil edən hər bir müşahidə vahidinin seçmə topluya daxil olma ehtimalı bərabərdir və aparılan hesablamalarda hər bir müşahidə vahidinə eyni səviyyədə fürsət verilmişdir.

Tədqiqatda aparılan statistik incələmələrdə anlamlıq səviyyəsi (p).05 və seçmə xətası $\pm 0,03$ olaraq müəyyən edilmiş, Əlavə-4-dəki dəyərlərə görə baş toplunun təqribən 70%-ni əhatə etməsi nəzərdə tutulmuşdur. Bu istiqamətdə, 343 qız və 241 oğlan tələbə olmaqla, cəmi 584 tələbə seçmə topluya daxil edilmişdir. Müvafiq cədvəldə seçmə toplunun ixtisaslara və cinsə görə bölgüsü öz əksini tapmışdır.

Tədqiqatın predmeti. Universitet tələbələrinin internet asılılığı səviyyələri ilə universitetlərdə tədris olunan “İnformatika” fənnindəki müvəffəqiyyətləri arasındakı əlaqənin varlığının və səviyyəsinin araşdırılması, bununla birlikdə tələbələrin internet asılılığı səviyyələri ilə demoqrafik xüsusiyyətləri arasında da nəzərəçarpan bir əlaqənin olub-olmadığını müəyyən etmək.

Tədqiqatın metodları. Araştırmada elmi araşdırma üsullarından yarı təcrübəli araşdırma üsulu istifadə edilmişdir. Araşdırma üçün vacib hipotezlər demoqrafik dəyişənlərə görə yaradılmış, tədqiqatın seçmə toplusu isə “sadə təsadüfi seçmə” metodu ilə təsbit edilmişdir. Tədqiqat işində lazım olan məlumatlar üçün hazırlanan anketlər internet sorğusu texnikası ilə əldə edilmişdir.

Universitet tələbələrinin akademik müvəffəqiyyət səviyyələrinin təyin olunan demoqrafik dəyişənlərlə əlaqə səviyyələrini araşdırmaq üçün alınan cavabların analizində; siniflənmə (nominal), sıralama (ordinal) və aralıqlı və proporsional (scale) ölçmə səviyyələri istifadə edilmişdir.

Sorğudan alınan cavabların normal paylanma göstərib göstərmədiyini “ki-kare” üsulu ilə analiz edilmişdir. Əldə olunan informasiyanın analizində oxşar olma ehtimalı daşıyan məlumatlar üçün t-Testi (qarşılaşdırılmış t-Testi, müstəqil t-Testi), variyasiya analizi (ANOVA) və Spearman’s rho korrelyasiya analizi tətbiq edilmişdir. Təktərəfli variyasiya analizi nəticəsində diqqəti cəlb edən

fərqlilik ortaya çıxdığı vaxt, bu fərqliliyin hansı qruplardan meydana gəldiyini müəyyənləşdirmək üçün “Post-Hoc” çoxlu müqayisəli testdən istifadə edilmişdir. Oxşar olma ehtimalı daşımayan informasiyalar isə “Mann-Whitney U” və “Kruskal-Wallis” testlərin köməyi ilə analiz edilmişdir.

Tədqiqatın bazası. Elmi tədqiqatdakı informasiyanın əldə edilməsi üçün əvvəla Türkiyə Respublikasının Səhiyyə Nazirliyinin 28617 sayılı əmrinə əlavə olaraq hazırlanan “Düzgün Klinik Tətbiqatlar (İKU) Braşurası”nda yer alan “Sosial və İnsani Elmlər Elmi Araşdırma və Nəşr Etikası” prinsiplərinə riayət olunmuş, bu məqsədlə etika komissiyasından müvafiq icazə alınmışdır (Əlavə-5a və Əlavə-5b). Bu komissiyadan alınan icazəyə uyğun olaraq, informasiyanın əldə edilməsi vasitələri “Google Forms”dan istifadə edilərək elektron sorğu formasına salınmış və tələbələrə paylanması üçün Fırat Universiteti İnformatika Şöbəindən də lazımi icazələr alınmışdır (Əlavə-6).

Tədqiqat çərçivəsində informasiyanın toplanması iki mərhələdə həyata keçirilmişdir. Birinci mərhələ 2016-2017-ci tədris ilinin ikinci semestrinin əvvəlində, yəni İnformatika fənninin tədrisinə başlamadan əvvəl keçirilən sorğu ilə əldə olunmuşdur. Bu mərhələdə, Əlavə 1-də yer alan “Demografik məlumat forması”, Əlavə 2-dəki “İnternet Asılılığı Şkalası”, Əlavə 3-də yer alan “İnformatika Fənni Akademik Müvəffəqiyyət Testi (İF-AMT)” birləşdirilmiş sorğu şəklində tətbiq edilmişdir.

İkinci mərhələ isə, birinci sorğuda iştirak edən tələbələrin akademik müvəffəqiyyət səviyyəsindəki dəyişməyi müşahidə etmək məqsədi daşmışdır. Bu məqsədlə tələbələrə 8 həftə ərzində və həftədə 2 saat olmaqla, universitetin İnformatika fənni programına daxil olan mövzuların tədrisi aparıldıqdan sonra, Əlavə 3-də yer alan “İnformatika Fənni Akademik Müvəffəqiyyət Testi (İF-AMT)” sonuncu test olaraq yenidən tətbiq olunmuşdur.

İşin elmi yenilikləri: Dissertasiya işi aşağıdakı elmi yeniliyi özündə ehtiva edir:

Kompüter texnologiyaları sahəsində tədris olunan fənnlərdə tələbələrin akademik müvəffəqiyyət səviyyələrini ölçmək məqsədilə

Bingöl və Halisdemir tərəfindən 2017-ci ildə tətbiq olunan İnformatika Fənni Akademik Müvəffəqiyyət Testindən (İF-AMT) ilk dəfə bu dissertasiyada istifadə edilib və universitet tələbələrinin internet asılılığı səviyyələri ilə akademik müvəffəqiyyətləri arasında əlaqənin olub-olmadığı və varsa səviyyəsi təsbit olunmuşdur.

Tədqiqat probleminin qoyulması. Tədqiqat işində “universitet tələbələrinin internet asılılığı səviyyələri ilə akademik müvəffəqiyyətləri arasında əlaqə varmı?” sualına cavab axtarılmış və tədqiqatın vəzifələri ardıcıl olaraq aşağıdakı kimi araşdırılmışdır:

1. İxtisas, cins, yaş kimi sosial-demoqrafik göstəricilər universitet tələbələrinin internet asılılığı səviyyələrinə nə qədər təsir göstərir?

2. Ailələrinin iqtisadi vəziyyətləri, məskunlaşma imkanları kimi sosial-iqtisadi göstəricilər belə ailələrin üzvü olan universitet tələbələrinin internet asılılığı səviyyələrinə nə qədər təsir göstərir?

3. İnternetə qoşulma imkanı və istifadə məqsədləri, internetə qoşulmaq üçün hansı vasitə və texnologiyalardan istifadə etdikləri tələbələrinin internet asılılığı probleminə necə təsir edir?

4. Universitet tələbələrinin akademik müvəffəqiyyətləri ilə internet asılılığı səviyyələri arasında nəzərəçarpan bir əlaqə varmı?

Tədqiqat işi ilə bağlı hipotezalar aşağıda verilmişdir:

H_0 : Universitet tələbələrinin internet asılılığı səviyyələri ilə akademik müvəffəqiyyətləri arasında əlaqə yoxdur.

H_1 : Universitet tələbələrinin internet asılılığı səviyyələri ilə akademik müvəffəqiyyətləri arasında əlaqə vardır.

Tədqiqat aşağıda qeyd olunan məhdudiyyətlər daxilində həyata keçirilmişdir:

1. Tədqiqatın baş toplusunu 2016-2017-ci tədris ilinin ikinci semestrində Fırat Universitetində 11 müxtəlif ixtisas üzrə təhsil alan və “İnformatika” fənnini öyrənən tələbələr təşkil edir.

2. Tədqiqatdan əldə edilən məlumatlar, Demoqrafik Məlumat Forması (Əlavə-1), İnternet Asılılığı Şkalası (Əlavə-2) və İF-AMT (İnformatika Fənni Akademik Müvəffəqiyyət Testi) (Əlavə-3)-nin ölçəbildiyi xüsusiyyətlərlə məhduddur.

3. Tədqiqatın nəticələri seçmə topluyu təşkil edən seçmə vahidlərinin test, şkala və formalara verdikləri cavablarla məhduddur.

İşin praktiki əhəmiyyəti. Dissertasiya işində əldə edilmiş elmi-nəzəri və praktiki nəticələrin universitetdə təhsil alan və internet asılısı olan tələbələrin akademik müvəffəqiyyətlərinə mənfi təsir etdiyi müəyyən edilmişdir. Ölkəyə və cəmiyyətə texnoloji əsrin tələblərinə uyğun səviyyədə fərdlər yetişdirmək üçün ali məktəblərdə tədris edilən texnologiya dərslərində tələbələrə internetdən effektiv istifadə etməyi öyrətmək məqsədiylə dərslər proqramlarında dəyişikliklərin edilməsinin məqsədə uyğun olduğu sübut edilmişdir.

Dissertasiya işinin nəticələrinin realizasiyası və onun tətbiqi. Gəncə Dövlət Universitetində təsərrüfat və dövlət büdcəli elmi işlər yerinə yetirilən zaman aparılan nəzəri tədqiqatların əsas göstəricilərindən və praktiki nəticələrdən istifadə edilmişdir. Dissertasiya işi Gəncə Dövlət Universitetinin “İnformatika” kafedrasının tədris proseslərində öz tətbiqini tapmışdır.

Şəxsi töhvələri. Dissertasiyada bütün elmi məsələlərin nəticələri və tövsiyələri şəxsən dissertant tərəfindən işlənib hazırlanmış, əsas elmi nəticələrin tətbiqi müəllifin iştirakı ilə olmuşdur.

Dissertasiya işinin aprobasiyası. Dissertasiya işinin əsas nəticələri Respublika və Beynəlxalq konfranslarda, seminarlarda, simpoziumlarda məruzə və müzakirə olunmuşdur, o cümlədən:

1. **Bingöl A.** “Türkiyə'de Uzaktan Eğitim Veren Üniversitelerde Mobil Öğrenme Sistemlerinin Görünümü”. 10th International Computer and Instructional Technologies Symposium ICITS 2016, 16-18 May., 2016. Rize, Turkey. p. 714-728

2. **Palangov A., Bingöl A., Halisdemir N.** “Investigation of the first-year University students’ skills in using computers and their attitudes towards computers by the variable of score type of their study fields or programs (Case study: Fırat University)”. «Карачаево-Черкесский государственный университет имени У.Д. Алиева». Инновационные техно-логии в обучении и воспитании. 10. международной научной конференции. Ч-I, Карачаевск 2016 г. с.3-12

3. **Bingöl A., Pələngov Ə., Halisdemir N.** “Computer anxiety among university students: A comparative study on Turkey and

Azerbaijan universities". IATS'17 - 8th. International Advanced Technologies Symposium. 19-22 Oct., 2017. c.1(12), p.2543-2550

4. **Bingöl A.** "Virtual Environment Loneliness as a Predictor of Academic Achievement". IATS'17 - 8th. International Advanced Technologies Symposium. 19-22 Oct., 2017. c.1(17), p.3769-3775

5. **Devecioğlu S., Bingöl A., Halisdemir N.** "Spor Organizasyonlarında Sanal Gerçeklik Uygulamalarının Görünümü" ASOSCONGRESS 4. International Symposium on Health and Sports Sciences. 3-5 May. 2018. Alanya, Turkey. p.44

6. **Devecioğlu S., Halisdemir N., Bingöl A.** "Sportif Eğitim ve Faaliyetlerinde Artırılmış Gerçeklik Uygulamaları" ASOSCONGRESS 4. International Symposium on Health and Sports Sciences. 3-5 May. 2018. Alanya, Turkey. p.45

7. **Bingöl, A., Karabatak, S.** "Investigation of Teacher Candidates' Attitudes towards to Distance Information Technology Course". II. International Congress of Innovations and Social Sciencess, 26-28 Apr. 2019 Fırat University, Elazığ. pp. 167-174;

8. **Bingöl, A., Karabatak, S.** "Meeting Management and Meeting Leadership". II. International Congress of Innovations and Social Sciencess, 26-28 Apr. 2019 Fırat University, Elazığ. p.175-181;

Nəşrlər. Tədqiqatlar və elmi işlərin nəticələri üzrə 6 elmi məqalə dərc edilmişdir. Onlardan 6-sı da AAK-ın tövsiyə etdiyi nəşrlərə aiddir.

İşin həcmi və strukturu. Dissertasiya işi girişdən, 3 fəsildən, nəticədən, 178 adda istifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısından ibarətdir. İşin əsas məzmunu 148 səhifə, 29 şəkil, 88 cədvəl və 7 əlavədən ibarətdir.

İŞİN QISA MƏZMUNU

Girişdə müəllif tərəfindən müdafiəyə çıxarılan müddələrdə aparılan tədqiqatın aktuallığı, işin əsas məqsədi və qarşıya qoyulan əsas məsələlərin həll yolları göstərilmişdir. Eyni zamanda qoyulan məsələnin elmi yenilikləri, praktiki dəyəri, nəşrlər haqqında məlumatlar və dissertasiyanın strukturu göstərilmişdir.

Dissertasiya işinin I bölməsində internet asılılığı araşdırılmış, internet asılılığının mənfəi və müsbət cəhətləri göstərilmişdir. İnternet asılılığının müəyyən edilməsi ilə bağlı aparılan tədqiqatlar ümumi formada öz əksini tapmışdır. Dünya təcrübəsində universitet tələbələrinin internetdə sosial şəbəkə asılılığı araşdırılmış və informasiya texnologiyalarının həyatımızdakı rolu verilmişdir.

“İnternet asılılığı” termini ilk dəfə 1996-cı ildə Goldberg tərəfindən istifadə olunmuş və Young-ın 1996-cı ildə hazırladığı əsərlə elmi dövriyyəyə daxil olmuşdur. İnternetə qoşulma ilə bağlı fərdin özünə nəzarəti itirməsi, internetdən kənar qaldıqda əsəbilik halının olması, planlaşdırılan müddətdən daha çox internetə qoşulması və bu müddəti gizlətmək üçün fərdin ailə üzvlərinə və yaxud başqa şəxslərə yalan məlumat verməsi və fərdin gündəlik problemlərindən yayınmaq üçün rahatlaşdırma vasitəsi olaraq internetə yönəlməsi, internet asılılığının əsas göstəriciləri arasında yer alır.

İnternet asılılığının müəyyən edilməsi ilə bağlı aparılan tədqiqatlar, internet asılılığı olan şəxslərin internetə qoşulduqları müddətin, asılı olmayan şəxslərə görə nəzərəçarpan dərəcədə daha çox olduğunu, internet qarşısında keçirilən müddət artdıqca internet asılılığının səviyyəsinin də artdığını müəyyən etmişlər.

Ali təhsil görən universitet tələbələrinin internetdən şüurlu şəkildə istifadə etməni necə başa düşdükləri və internetdən hansı məqsədlər üçün istifadə etdikləri ilə bağlı bir sıra tədqiqatlar aparılmış, bu mövzudakı araşdırmaların nəticələri internet asılılığı problemi yaşayan gənc nəsillə qarşı-qarşıya olunduğunu təsbit etmişdir. Məsələn Bingöl və Pələngov'un 2017-ci ildə 233 nəfər universitet tələbəsi ilə apardığı araşdırma nəticələrinə görə, tələbələrin 81,5%-nin internetdən online oyun oynamaq, 80,3%-nin e-poçtlarına

baxmaq, 52,8%-nin filmə baxmaq, 29,6%-nin isə öz ixtisası ilə tapşırıqlarını və dərs vəsaitlərini axtarmaq üçün internetdən istifadə etdiyi müəyyən edilmişdir. Uzaq Şərq ölkələrində və Avropada universitet tələbələrində internet asılılığı ilə bağlı aparılan tədqiqatların nəticələri də nəzərdən keçirildiyi vaxt bir-birinə yaxın nəticələr əldə olunmuşdur.

Yaşadığımız dövrün əsas xüsusiyyətlərindən biri sürətli inkişaf və yenilikdir. Bilik və texnologiyalar, peşələr, iş sahələri, ehtiyac olan bacarıq və vərdislər, qısaca tələb olunan insan resurslarının keyfiyyətləri durmadan yenilənir və inkişaf edir. Habelə, müasir dövrdə, dəyişikliyin müntəzəm olaraq davam etməsi və sürəti, təhsil müəssisələrində əldə olunan bilik və bacarıqların bir müddət sonra yetərsiz qalmasına səbəb olur, başqa bir ifadə ilə, həyat boyu öyrənmək insan üçün vacib məsələlərdən birinə çevrilmişdir. Son illərdə informasiyanı əldə etmək və ötürmək İKT-nin sürətlə inkişaf etməsinə qarşılıq, bu inkişafdan ən çox bəhrələnməsi lazım gələn sahə olan universitetlər və tələbələrin bu inkişafdan hələlik çox az istifadə etdikləri müşahidə edilməkdədir.

Fərdlərə informasiya texnologiyalarından istifadə etmək imkanları vermək, onların bu texnologiyalardan istifadə etmələri üçün tək başına yetərli olmayacaqdır. Fərdlərin bu texnologiyalardan istifadə edə bilmələri üçün də onların bu sahədə bilik və bacarığının olması vacibdir. Ali məktəblər bu bilik və bacarığın aşılmasında aparıcı yer tutmalıdır. Ancaq ali təhsildə bu sahədə qarşılaşılan əsas maneələr, müəllim və tələbələrin, habelə rəhbərlikdə bu məsələ ilə bağlı qərar verən insanların mənfi və ya məsələnin əhəmiyyətini idrak etməməkdən meydana gələn biganə mövqeyidir. Belə ki, aparılan araşdırmalar, İKT-yə qarşı müsbət mövqeyi olan tələbələrin bu sahədə daha yaxşı bacarığı olduğunu, əksinə, kompüter texnologiyalarına qarşı mənfi mövqeyi olan tələbələrin bu sahədə lazımi bacarıqlara çətin yiyələndikləri ortaya çıxmışdır.

Elmi ədəbiyyat araşdırıldığı vaxt, tələbələrin kompüter və internetdən istifadə etməklə bağlı müsbət mövqeləri olduğuna dair araşdırmalar mövcuddur. Pələngov, Bingöl və Halisdemirin 2016-cı

İldə 418 tələbə ilə apardığı sorğunun nəticələri, kompüter təcrübəsi az olan tələbələrin kompüterə maraqlarının az olduğunu göstərmişdir.

Bəzi yeniyetmələr üçün internetin anonimliyi təmin etməsi, əlçatan olması, müxtəliflik, azadlıq kimi imkanlar verməsi, onların real həyatlarına biganə yanaşmalarına və psixoloji ehtiyaclarını qarşılamaq üçün internetə yönəlmələri internetdən düzgün və səmərəli istifadə etmələrinin qarşısını alır. Beləliklə, internet bəzi yeniyetmələr üçün asanlaşdırıcı-səmərəli bir funksionallıqdan, çətinləşdirici-yararsız bir şeyə çevrilir. Bu səbəblə, şəxsiyyətin formalaşdığı, həyəcan axtarışı və riskli davranışların artdığı bir dövrdə yeniyetmələrin internetə, internetin yaratdığı təsirlərə və problemlili internet istifadəsinə-internet asılılığına dair araşdırmalar əhəmiyyətini artırmışdır.

İnternetin əhəmiyyətinin və istifadə müddətinin sürətlə artması nəticəsində “internet asılılığı” cəmiyyəti narahat edən məsələlərdən birinə çevrilmişdir. Xüsusilə, məktəb yaşındakı uşaqlar və gənclər arasında olduqca yuxarı olan internet asılılığı; onların psixoloji və fiziki inkişafına, ictimai əlaqələrinə neqativ şəkildə təsir göstərərək, akademik müvəffəqiyyət səviyyələrini aşağı salır. Onların bir hissəsi qidalanmağa və yuxlamağa daha az vaxt ayırırlar, işlərinə motivasiya olmaqda çətinlik çəkirlər. Cəmiyyətin müxtəlif təbəqələrində bu problem özünü açıq şəkildə büruzə verməkdədir. Lakin belə fərdlərin əksəriyyəti bundan narahat olmadıqlarını ifadə edirlər.

İnternet qarşısında keçirilən vaxtın nə məqsədə xidmət etməsi əhəmiyyətlidir. Tədqiqatçılar, əyləncə və ünsiyyət məqsədilə internetdən istifadə edən fərdlərin, öyrənmək məqsədi daşıyan istifadəçilərə nəzərən, daha çox internetdən asılı olduğunu qeyd edirlər. Ancaq həyatın yeni mərhələsinə keçid olaraq qiymətləndirilən universitet dövrü, yüksək ixtisas biliklərinə yiyələnməyi, bu dövrə daxil olan fərdlərlə sağlam qarşılıqlı münasibətlər qurmağı tələb etməkdə və universitet tələbələrindən bu vəziyyətə ən qısa müddətdə adaptasiya olma gözlənilməkdədir. Bu çərçivədə yeniyetmələrin internetdən istifadə etmələri və bu məsələ ilə bağlı müxtəlif fərdi, ictimai və psixoloji faktorların əlaqəsi son illərdə daha çox tədqiq edilir və əslində buna böyük ehtiyac vardır.

Dissertasiya işinin II bölməsində tədqiqat obyektlərinin xarakteristik xüsusiyyətlərini təyin etmək məqsədi ilə tələbələrin demoqrafik xüsusiyyətləri, sosial-ekonomik xüsusiyyətləri, akademik müvəffəqiyyət vəziyyətləri, internet asılılıqları səviyyələri və internetin təhsilə faydası haqqındakı şəxsi fikirləri kimi məsələlərə baxılmışdır. Daha sonra fənnin tədrisi prosesində tətbiq edilən metodologiya və həmin metodologiyanın tətbiqi verilmişdir. Araşdırmada tətbiq olunan sorğulardan alınan məlumatların ümumiləşdirilməsi ilə əldə olunan nəticələr cədvəllər formasına salınmış və üç yarım fəsildə şərh edilmişdir.

Demoqrafik məlumat forması ilə 343 qız (58,7%), 241 oğlan (41,3%) tələbədən ibarət olan seçmə topludan alınan məlumatların ixtisaslara görə görünüşü Cədvəl 2.1a-da olduğu kimidir.

Cədvəl 2.1a

Tələbələrin ixtisaslara görə sayı

İxtisaslar	Sıxlıq (n)	Faiz (%)	Kumulyativ faiz (%)
Sınıf müəllimliyi	57	9,8	9,8
Texniki fənlər müəllimliyi	47	8,0	17,8
Sosial fənlər müəllimliyi	32	5,5	23,3
Məktəbəqədər təlim-tərbiyə	34	5,8	29,1
Rəsim müəllimliyi	32	5,5	34,6
İngilis dili və ədəbiyyatı	39	6,7	41,3
Sosyologiya	38	6,5	47,8
İqtisadiyyat	110	18,8	66,6
İdman idarəçiliyi	84	14,4	81,0
Baytarlıq	81	13,9	94,9
Tarix	30	5,1	100,0
Cəmi	584	100,0	

Araşdırmada iştirak edən tələbələrin sosial-iqtisadi vəziyyətlərinə görə bölgüsü Cədvəl 2.2-de olduğu kimidir. Cədvəllərdə TL, Türk Lirasını ifadə edir.

Cədvəl 2.2

Tələbələrin sosial-iqtisadi xüsusiyyətləri

		<i>Sıxlıq (n)</i>	<i>Faiz (%)</i>	<i>Kumulyativ faiz (%)</i>
Ailəsinin aylıq gəlir səviyyəsi	Min. əmək haqqı və ya aşağı	169	28,9	28,9
	Min.əmək haqqı - 2.000 TL	232	39,7	68,7
	2.001 TL - 3.000 TL arası	111	19,0	87,7
	3.001 TL - 4.000 TL arası	54	9,2	96,9
	4.000 TL-dən yüksək	18	3,1	100,0
	Cəmi	584	100,0	
Yaşayış yeri	Ailəmin yanında	205	35,1	35,1
	Tələbə yataqxanasında-Dövlət	257	44,0	79,1
	Tələbə yataqxanasında-Xüsusi	49	8,4	87,5
	Tələbə evində	53	9,1	96,6
	Qohum evi, Mehmanxana və s.	20	3,5	100,0
	Cəmi	584	100,0	

Aşağıdakı cədvəl 2.4-də görüldüyü kimi tələbələrin 68,7%-nin (n=401) ailələrinin aylıq qazanları 2.000 TL və daha aşağıdır və kompüterini olmayan 247 tələbənin 83,8%-ni təşkil edir. Şəxsi kompüterini və eyni zamanda internetə qoşulma imkanı olan 205 tələbənin 49,7%-nin (n=102) ailələrinin aylıq gəlirləri 2.000 TL və daha aşağıdır.

Araşdırmada internetə çıxışı olan bir telefona malik olan tələbələrin 66,7%-nin (n=353), internetə çıxışı olan bir telefonu olmayan tələbələrin isə 87,3%-nin (n=48) ailəsinin aylıq qazancının maksimum 2.000 TL olduğu müəyyən edilmişdir.

Crosstabulation: Ailələrin aylıq qazanc səviyyələri* Kompüter sahibliyi

Şəxsi kompüterin olması	İqtisadi vəziyyət					Cəmi
	Minimum əmək haqqı və ya aşağı	Minimum əmək haqqı - 2.000 TL	2.001 TL - 3.000 TL arası	3.001 TL - 4.000 TL arası	4.000 TL-dən yuxarı	
Şəxsi kompüter yoxdur	108 43,7%	99 40,1%	29 11,7%	8 3,2%	3 1,2%	247
Şəxsi kompüter var, internet yoxdur	15 22,7%	33 50,0%	10 15,2%	6 9,1%	2 3,0%	66
Şəxsi kompüter var, internet var	23 11,2%	79 38,5%	55 26,8%	36 17,6%	12 5,9%	205
Tanış birinin kompüteri	23 34,8%	21 31,8%	17 25,8%	4 6,1%	1 1,5%	66
Cəmi	169 28,9%	232 39,7%	111 19,0%	54 9,2%	18 3,1%	584 100,0%

Sorğulardan alınan məlumatların görə, tələbələrin əsasən internet klub, qonaq evləri, ev və universitetlərdə internetə qoşulmağı seçtiyi, mobil telefonlarından internetə çox az qoşulduqları (19,9%) ortaya çıxmışdır. Həmin sorğuda iştirak edən tələbələrin internetə qoşuluykən, əsasən iş elanlarına baxdığı (89,4%), internet oyunları oynadığı (73,6%) və ixtisasları ilə bağlı yenilikləri öyrəndikləri (64,2%) meydana çıxmışdır.

Əvvəlki semestrdəki akademik müvəffəqiyyət səviyyələri: 2016-2017-ci təhsil ilinin ikinci semestrində aparılan bu araşdırmada iştirak edən tələbələrin əvvəlki semestrə aid akademik müvəffəqiyyət səviyyələri soruşulmuş və Cədvəl 2.9-dakı nəticələr əldə edilmişdir.

Cədvəl 2.9

Tələbələrin əvvəlki semestrdə akademik müvəffəqiyyət səviyyələri

əvvəlki semestr akademik müvəffəqiyyət səviyyələri	Ədədi orta (\bar{X})	Standart yayınma (s)	Sıxlıq (n)	Faiz (%)	Kumulyat iv faiz (%)
0.99 və ya daha az	2,05	,886	19	3,3	3,3
1.00 - 1.99 arasında			127	21,7	25,0
2.00 - 2.99 arasında			278	47,6	72,6
3.00 - 3.49 arasında			128	21,9	94,5
3.50 - 4.00 arasında			32	5,5	100,0
Cəmi			584	100,0	

İlkin test və son test müvəffəqiyyət səviyyələri: 26 sualdan ibarət olan və seçmə toplusuna ilkin test və son test olaraq tətbiq edilən İnformatika Fənni Akademik Müvəffəqiyyət Testi keçiriləndən sonra, tələbələrin verdiyi cavablar ümumiləşdirilərək düzgün cavablar “1” və səhv cavablar “0” olaraq qiymətləndirilmişdir.

Test suallarına verilən düzgün cavabların cəmi 100-lük bal sisteminə çevrilərək testdə iştirak edən hər tələbəyə ilkin test və son test üçün ayrı ayrı olmaq üzrə bir bal verilmişdir. Bu qiymətlər 5 dərəcəli (puntu) sistemə salınmış və standartlaşdırılmışdır. İlkin test qiymətlərinin ədədi ortası (\bar{x}) 2,52, son test qiymətlərinin ədədi ortası isə (\bar{x}) 3,28 olaraq hesablanmışdır. İştirakçıların, 6 ölçmə vahidli Likert Şkalası tipindəki variantlara malik olan 20 suala verdikləri cavabların ədədi ortaları (\bar{x}) Cədvəl 2.16-da öz əksini tapmışdır.

Cədvəl 2.16

İnternet Asılılıq Şkalasına verilən cavabların ədədi ortaları

	(1) <i>Heç vaxt</i>	(2) <i>Nadirən</i>	(3) <i>Bəzən</i>	(4) <i>Əsasən</i>	(5) <i>Həmişə</i>	(6) <i>Müntəzəm</i>
Ədədi orta (\bar{x})	39,22	24,82	16,43	9,41	4,28	5.82

Cədvəl 2.16-dakı göstəricilərə görə tələbələrin şkala suallarına ən yüksək səviyyədə (39,22%) “Heç vaxt” və ən aşağı səviyyədə (4,28%) “Həmişə” cavablarını verdikləri diqqəti çəkir. İnternet asılılığı hesab göstəricilərini müəyyənləşdirmək məqsədilə, hər bir respondentin şkala suallarına verdiyi cavabların toplam dəyəri hesablanmış və “Asılı deyil, Qismən asılı, Asılı” olaraq 3 səviyyədə bərabər aralıklara bölünərək sinifləndirilmişdir.

Aparılan sinifləndirmə nəticəsində iştirakçı tələbələrin internet asılılıq hesabları ortaya çıxmışdır. Hesablanan sıxlıq (n) və faiz (%) qiymətləri Cədvəl 2.18-dəki kimi müəyyən edilmişdir.

Cədvəl 2.18

İştirakçı qrupun internet asılılığı hesablarının səviyyəsi

	<i>Sıxlıq (n)</i>	<i>Faiz (%)</i>	<i>Kumulyativ faiz (%)</i>
Asılı deyil	233	39,9	39,9
Qismən asılı	308	52,7	92,6
Asılı	43	7,4	100,0
Cəmi	584	100,0	

Tədris edilən dərslərdə tətbiq edilən metodologiyanın nəzəriyyəsi: Metodologiya müəyyən nəzəriyyəyə söykənməlidir. Nəzəriyyələr tətbiq edildiyi metodologiyaların effektiv olmasına köməklik göstərir. Müasir təlimdə ən çox istifadə olunan nəzəriyyələrdən biri konstruktivism nəzəriyyəsidir. Keçilmiş dərslərdə də konstruktivism yanaşmasından istifadə olunmuşdur və dərslin təhlili üçün aşağıdakı addımlar izlənilmişdir;

- Dərslin məqsədinin müəyyən olunması
- Öyrəniləcək bilimin növünün müəyyən olunması
- Alt məqsədlərin müəyyən olunması

Dərslin quruluşu və strategiyanın seçilməsi: Dərslin təşkilində ən vacib amillərdən biri təlim zamanı dərslin quruluşu və ya strategiyanın seçilməsidir. Hansı məzmunun seçilməsi, seçilmiş məzmunun necə çatdırılması, təlimin hansı ardıcılıqla aparılması kimi amillər buna misal ola bilər. Bu ardıcılığın seçilməsi zamanı diqqət

yetirmək lazımdır ki strategiyalar öyrənənlərin beynində baş verən idraki prosesləri dəstəkləsin ki öyrənmə prosesi effektiv olsun. Bu dissertasiya işində həmin ardıcılıqdan aşağıdakı formada istifadə olunmuşdur:

1. Diqqətin cəlb olunması və motivasiya. Tələbələrin diqqətinin cəlb olunması və motivasiyanın qurulması üçün müxtəlif üsullardan istifadə oluna bilər. Deklarativ biliklərin öyrənilməsi digər biliklərlə müqayisədə darıxdırıcı olduğu üçün dərstdə diqqəti cəlb etmək və motivasiyanı yüksəltmək üçün müəyyən addımlar atmaq lazımdır. Bu zaman müxtəlif paradoks və konflikt yaradan addımlar atmaq lazım gəlir ki öyrənənlərin diqqəti dərse yönəlsin və maraq yaransın.

2. Dərsin məqsədinin izahı. Dərsin əvvəlində dərs yekunlaşdıqdan sonra tələbələr hansı biliklərlə dərstdən ayrılacağı söylənilir. Beləcə öyrənənlər əvvəlcədən nəyin daha vacib olduğunu müəyyənləşdirir və nə zaman daha diqqətli olmaq lazım olduğunu bilirlər. Beləcə onların qısamüddətli yaddaşı lazımsız informasiya ilə yüklənmir və yorulmur.

3. Keçiləcək dərse ümumi qısa baxış. Dərsin əvvəlində dərs zamanı nələr baş verəcək və hansı məlumat əhatə olunacaq öyrənənlərə qısaça göstərilir. Öyrənənlərin bunları bilməsi vacibdir ki dərstdən gözlədiklərini əvvəlcədən müəyyən etsinlər. Bu zaman tələbələrə bildirmək lazımdır ki dərse ümumi baxış zamanı onlardan hər şeyi öyrənmək tələb olunmur.

4. Əvvəlki biliklərin yada salınması. Əvvəlki biliklərin yada salınması vacibdir çünki öyrənənlərdə formalaşacaq bilik köhnə biliklərin üzərində qurulur. İnformasiyanın emalı nəzəriyyəsinə əsasən köhnə biliklər daimi yaddaşdan geri çağırılıb müvəqqəti yaddaşa salınmalıdır ki orada yeni biliklər ilə sintez edilsin.

5. Məlumatın təqdim olunması. Məlumatın təqdim olunması zamanı bir sıra metodlardan istifadə etmək olar ki informasiya effektiv şəkildə ötürülsün və qəbul olunsun. Tərtib etmə metodundan istifadə edərək məlumatı qruplaşdırmaq, cədvəl şəklində salmaq, qrafik şəklində göstərmək olar.

6. Diqqətin əsas informasiyaya yönəldilməsi. Biliyin əldə olunması zamanı öyrənənlərin diqqətinin informasiyanın vacib olan hissələrinə yönəldilməsi əsas amillərdən biridir. Ən çox istifadə

olunan metodlardan bir neçəsi altından xətt çəkmək və sıralamaqdır. Bundan başqa məlumatın çatdırılması zamanı vacib hissələrdə tələbələrə suallar verilə bilər.

7. Öyrənmə strategiyalarının istifadəsi. Öyrənmə prosesinin effektiv olması üçün müxtəlif təlim üsulları və formalarından istifadə etmək olar. Tələbələrin qruplara yoxsa fərdi işləməsi metodunu seçərkən təlim formalarından istifadə edilir.

8. Biliyin tətbiq olunması. Məlumat tələbələrə ötürüldükdən sonra tələbələr aldıkları bilik üzərində müəyyən çalışmalar aparmalıdır. Təlimdə olan müasir konstruktiv nəzəriyyələrə görə öyrənənlər yalnız məlumatı passiv şəkildə qəbul etməməli həm də aktiv şəkildə biliyin formalaşdırılmasında iştirak etməlidir. Çalışma adətən biliyin avtomatikləşməsi üçün müəyyən formalarda aparılır.

9. Məlumatın müzakirəsi. Tələbələr əldə etdikləri bilikləri tətbiq etdikdən sonra müəyyən nəticəyə gəlirlər. Bu zaman əldə olunan bilik səhv və ya düz ola bilər. Bu səbəbdən müəllim tətbiq zamanı və sonrası tələbələrin düzgün yolda olub olmadığını yoxlayır.

10. Dərsin yekunu. Dərsin yekunu zamanı öyrənilmiş biliklər bir daha möhkəmlənir və müzakirə olunmuş məsələlər qısaca gözdən keçirilir. Vacib faktlar, adlar, rəqəmlər bir daha sürətlə deyilir. Deklarativ informasiya mürəkkəb və uzun olduğu üçün bir daha əvvəlki məsələlərə qayıtmaq əldə olunan biliyi daha da möhkəmləndirir.

11. Biliyin qiymətləndirilməsi. Dərsin sonunda müəllim tələbələrin biliyini qiymətləndirir. Bu qiymətləndirmənin məqsədi tələbələrin dərsin əvvəlində qoyulmuş məqsədə çatıb çatmamasını yoxlamaqdır. Əgər məlumat biliyin deklarativ bilik kateqoriyasına daxildirsə bu məqsəd üçün yazılmış testlər əsasən tələbələrin məlumatı xatırlamasını və görərkən doğru olub olmamasını bildiyini yoxlayır.

Dissertasiya işinin III bölməsində əvvəlcə seçmə toplunu təşkil edən tələbələrin akademik müvəffəqiyyət səviyyələrinə bağlı analizləri aparmaq üçün onların akademik müvəffəqiyyətlərinin kompüter, telefon və internetə qoşulma sahibliyi arasındakı əlaqəyə baxılmışdır. Daha sonra tələbələrin internet asılılıq vəziyyətinə bağlı analizləri aparmaq üçün onların internet asılılığı səviyyələrinin kompüter, telefon və internetə qoşulma sahibliyi arasındakı əlaqəyə baxılmışdır. Nəhayət tələbələrin akademik müvəffəqiyyət səviyyələri ilə internet asılılığı səviyyələrinin müqayisəsi yapılarak aralarında əlaqənin olub-olmadığı təsbit olunmuşdur.

Seçmə toplunun akademik müvəffəqiyyət səviyyələrinə dair təhlillər. Tələbələrin şəxsi kompüterlərinin olması ilkin test və son testlərdə 5 bal üzərindən hesablanmış müvəffəqiyyət səviyyələrinə görə təhlil edilmiş və nəticələr Cədvəl 3.1.a və 3.1.b-də öz əksini tapmışdır.

Cədvəl 3.1.a

Crosstabulation: Şəxsi kompüterin olması * İlkin test 5 ballıq şkala

		<i>İlkin test (5bal)</i>					<i>Cəmi</i>
		<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	
Şəxsi kompüterin olması	Kompüter yoxdur	32 13,0%	110 44,5%	89 36,0%	16 6,5%	0 0,0%	247
	Kompüter var, interneti var	23 11,2%	63 30,7%	93 45,4%	25 12,2%	1 0,5%	205
	Kompüter var, interneti yoxdur	2 3,0%	26 39,4%	29 43,9%	9 13,6%	0 0,0%	66
	Tanışının kompüteri	6 9,1%	33 50,0%	21 31,8%	6 9,1%	0 0,0%	66
Cəmi		63 10,8%	232 39,7%	232 39,7%	56 9,6%	1 0,2%	584 100,0%

Cədvəl 3.1.a-ya görə, internetə qoşulan bir kompüteri olan tələbələrin ilkin testdə ortaya çıxan müvəffəqiyyət səviyyəsinin əksəriyyətlə 3 bal olduğu (n=93) müəyyən edilmişdir.

Cədvəl 3.1.b

Crosstabulation: Şəxsi kompüterin olması* Son test 5 ballıq şkala

		<i>Son test (5 bal)</i>					<i>Cəmi</i>
		<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	
Şəxsi kompüterin olması	Kompüter yoxdur	0 0,0%	43 17,4%	96 38,9%	96 38,9%	12 4,9%	247
	Kompüter var, interneti var	2 1,0%	42 20,5%	77 37,6%	75 36,6%	9 4,4%	205
	Kompüter var, interneti yoxdur	1 1,5%	13 19,7%	29 43,9%	20 30,3%	3 4,5%	66
	Tanışının kompüterü	1 1,5%	5 7,6%	27 40,9%	28 42,4%	5 7,6%	66
Cəmi		4 0,7%	103 17,6%	229 39,2%	219 37,5%	29 5,0%	584 100%

Cədvəl 3.1.b-yə görə internetə qoşulu bir kompüterü olan tələbələrin 77,8%-nin (n=192) tətbiq edilən son testin müvəffəqiyyət səviyyələrinə görə 3- 4 aralığında cəmləşdiyi müşahidə edilməkdədir.

Tələbələrin ilkin test və son testdəki müvəffəqiyyət səviyyələrinin, şəxsi telefonun olub-olmamasına görə vəziyyətini incələnməmiş və nəticələr Cədvəl 3.4.a və 3.4.b-də yer almışdır.

Cədvəl 3.4.a

Crosstabulation: Şəxsi telefonun olması * İlk test 5 ballıq şkala

		<i>İlkin test (5 bal)</i>					<i>Cəmi</i>
		<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	
Şəxsi telefonun olması	Telefon var, interneti var	56 10,6%	210 39,7%	214 40,5%	48 9,1%	1 0,2%	529
	Telefon var, internet yoxdur	7 12,7%	22 40,0%	18 32,7%	8 14,5%	0 0,0%	55
	Cəmi	63 10,8%	232 39,7%	232 39,7%	56 9,6%	1 0,2%	584 100%

Cədvəl 3.4.a-ya görə internetə qoşula bilən mobil telefonu olmayan 55 tələbənin 85,4%-nin, internetə qoşula bilən mobil telefonu olan 529 tələbənin isə 90,8%-nin ilkin testin müvəffəqiyyət səviyyələri 3 bal və daha aşağıdadır.

Cədvəl 3.4.b**Crosstabulation: Şəxsi telefonun olması* Son test 5 ballıq şkala**

		<i>Son test (5 bal)</i>					<i>Cəmi</i>
		<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	
Şəxsi telefonun olması	Telefon var, internet var	4 0,8%	92 17,4%	205 38,8%	201 38,0%	27 5,1%	529
	Telefon var, internet yoxdur	0 0,0%	11 20,0%	24 43,6%	18 32,7%	2 3,6%	55
	Cəmi	4 0,7%	103 17,6%	229 39,2%	219 37,5%	29 5,0%	584 100%

Cədvəl 3.4.b-yə görə internetə qoşula bilən telefonu olan tələbələrin 76,8%-nin (n=406) tətbiq edilən son testin müvəffəqiyyət səviyyələrinə görə əsasən 3 və 4 bal aralığında qərarlaşdığı görünür.

Seçmə toplusunun internet asılılığı vəziyyətinə dair təhlillər.

Bu yarım fəsildə tələbələrin “İnternetə qoşulma imkanı, universitet tələbələrində internet asılılığına necə təsir edir?” sualına cavab tapmaq üçün, onların sosial-iqtisadi göstəricilərinin tədqiqi aparılmışdır.

Tələbələrin şəxsi kompüterinin olmasının internet asılılığı kəmiyyət göstəricilərinə görə vəziyyəti Cədvəl 3.25-ə qeyd edilmişdir.

Cədvəl 3.25**Crosstabulation: Şəxsi kompüter olması * İnternet asılılığı səviyyəsi**

		<i>İnternet asılılığı səviyyəsi</i>			<i>Cəmi</i>
		<i>Asılı deyil</i>	<i>Qismən asılı</i>	<i>Asılı</i>	
Şəxsi kompüterin olması	Şəxsi kompüter yoxdur	104 42,1%	136 55,1%	7 2,8%	247
	Şəxsi kompüter var, internet var	75 36,6%	95 46,3%	35 17,1%	205
	Şəxsi kompüter var, internet yoxdur	26 39,4%	39 59,1%	1 1,5%	66
	Tanişının kompüteri	28 42,4%	38 57,6%	0 0,0%	66
Cəmi		233 39,9%	308 52,7%	43 7,4%	584 100%

Cədvəl 3.25-ə görə internet asılılığı “Qismən asılı” səviyyəsində olan tələbələrin 52,7% ilə çoxluq təşkil etdiyi, “Asılı” olaraq qəbul

edilən tələbələrə internetə qoşulan bir kompüterə malik tələbələrin isə 17,1% ilə çoxluq təşkil etdiyi müşahidə edilmişdir.

Tələbələrin şəxsi telefona malik olmalarının internet asılılığı səviyyəsinə görə vəziyyəti Cədvəl 3.28-də qeyd edilmişdir.

Cədvəl 3.28

Crosstabulation: Şəxsi telefon sahibliyi * İnternet asılılıq səviyyələri

		<i>İnternet asılılıq səviyyəsi</i>			<i>Cəmi</i>
		<i>Asılı deyil</i>	<i>Qismən asılı</i>	<i>Asılı</i>	
Şəxsi telefon sahibliyi	Şəxsi telefonu var, interneti var	202 38,2%	285 53,9%	42 7,9%	529
	Şəxsi telefonu var, interneti yoxdur	31 56,4%	23 41,8%	1 1,8%	
Cəmi		233 39,9%	308 52,7%	43 7,4%	584 100%

Cədvəl 3.28-də internetə qoşula bilən bir telefona malik tələbələrin internet asılılığı səviyyəsinə görə vəziyyətini təhlil edəndə “Asılı deyil” səviyyəsində yer alanların 38,2%-lik hissəni; “Asılı” olaraq qəbul edilən 42 tələbənin isə 7,9%-lik hissəni təşkil etdiyini görürük. Tələbələrin internetə qoşulma imkanının internet asılılığı səviyyəsinə görə vəziyyəti Cədvəl 3.31-də verilmişdir.

Cədvəl 3.31

Crosstabulation: Şəxsi internetə malik olmaq * İnternet asılılıq səviyyələri

		<i>İnternet asılılıq səviyyələri</i>			<i>Cəmi</i>
		<i>Asılı deyil</i>	<i>Qismən asılı</i>	<i>Asılı</i>	
İnternetə qoşulma imkanı	İnternet qoşulma yox	26 55,3%	21 44,7%	0 0,0%	47
	Kompüterdən qoşulur	5 62,5%	2 25,0%	1 12,5%	
	Telefondan qoşulur	132 39,8%	192 57,8%	8 2,4%	332
	Kompüter və telefondan qoşulur	70 35,5%	93 47,2%	34 17,3%	
Cəmi		233 39,9%	308 52,7%	43 7,4%	584 100%

Cədvəl 3.31-ə görə tələbələrin “internetə qoşulma imkanının internetdən asılılıq səviyyələrinə görə vəziyyəti” təhlil ediləndə “Asılı deyil” səviyyəsində olan 233 tələbədən telefon vasitəsi ilə internetə qoşulan 132 tələbənin çoxluğu təşkil etdiyi müşahidə edilməkdədir. İnternet asılılığı səviyyəsinə görə “Asılı” olduğu qəbul edilən 43 tələbədən çoxluğu təşkil edən 34 tələbənin isə əksəriyyətlə kompüter və telefonun hər ikisi ilə internetə qoşulduğu müşahidə edilmişdir.

Tədqiqatda yer alan tələbələrin gender fərqliliyinin internet asılılığı səviyyəsinə görə vəziyyətini təhlil etmək məqsədilə, çarpaz cədvəlləmə (Cross Tabulation) metodundan istifadə edilmiş və əldə edilən nəticədə; “Asılı” səviyyəsində olan tələbələrəldən qızların (n=26) çoxluğu təşkil etdiyi, “Asılı deyil” olaraq qəbul edilən 233 tələbədən qızların 64,4% (n=150) hissəni, oğlanların isə 35,6% (n=83) hissəni təşkil etdiyi müşahidə edilmişdir.

Seçmə toplanın akademik müvəffəqiyyət səviyyələri ilə internet asılılığı səviyyələrinin müqayisəsi. Bu çərçivədə tələbələrin akademik müvəffəqiyyət səviyyələri ilə internet asılılıqlarının olub-olmadığını göstərən səviyyələrin qarşılaşdırılmış statistiki nümunələr, korrelyasiya və qarşılaşdırılmış t-Testi; varyans analizi (ANOVA) ilə Post-Hoc çoxlu müqayisə testi (LSD) aparılmış və internet asılılığı səviyyə göstəricilərinin akademik müvəffəqiyyətə nə qədər təsir göstərdiyi təhlil edilmişdir.

Cədvəl 3.43

Tədqiqatda yer alan tələbələrin internet asılılığı səviyyələri

	<i>Sıxlıq (n)</i>	<i>Faiz (%)</i>	<i>Kumulyativ faiz (%)</i>
Asılı deyil	233	39,9	39,9
Qismən asılı	308	52,7	92,6
Asılı	43	7,4	100,0
Cəmi	584	100,0	

Cədvəl 3.43-də yer verildiyi kimi 43 tələbə (7,4%) internet asılılığı problemi yaşayır. İnternet asılılığı olmayan tələbələrin sayı 233-dür və seçmə toplanın 39,9%-ni təşkil edirlər.

Tədqiqatda yer alan tələbələrin ixtisaslarının internet asılılığı səviyyələrinə görə vəziyyətini incələmək məqsədilə, çarpaz cədvəlləmə (Cross Tabulation) metodundan istifadə edilmiş və əldə olunan nəticələr Cədvəl 3.40-da öz əksini tapmışdır.

Cədvəl 3.40

Crosstabulation: İxtisaslar * İnternet asılılığı səviyyələri

İxtisaslar	<i>Asılı deyil</i>		<i>Qismən asılı</i>		<i>Asılı</i>		<i>Cəmi</i>	
İbtidai sinif müəllimliyi	20	35,1%	37	64,9%	0	0,0%	57	100%
Texniki fənlər müəllimliyi	22	46,8%	24	51,1%	1	2,1%	47	100%
Sosial fənlər müəllimliyi	9	28,1%	20	62,5%	3	9,4%	32	100%
Sosiologiya	17	44,7%	19	50,0%	2	5,3%	38	100%
Məktəbəqədər təlim-tərbiyə	18	52,9%	15	44,1%	1	2,9%	34	100%
Rəsim müəllimliyi	20	62,5%	12	37,5%	0	0,0%	32	100%
İngilis dili və ədəbiyyatı	14	35,9%	25	64,1%	0	0,0%	39	100%
İqtisadiyyat	42	38,2%	49	44,5%	19	17,3%	110	100%
İdman idarəçiliyi	25	29,8%	55	65,5%	4	4,8%	84	100%
Baytarlıq	32	39,5%	39	48,1%	10	12,3%	81	100%
Tarix	14	46,7%	13	43,3%	3	10,0%	30	100%
Cəmi	233	39,9%	308	52,7%	43	7,4%	584	100%

Cədvəl 3.40-a görə tələbələrin internet asılılığı səviyyəsinin ixtisasa görə vəziyyətinə nəzər yetirəndə “Rəsim müəllimliyi” ixtisası tələbələrinin ən yüksək göstəricilə (62,5%) “Asılı deyil” səviyyəsində olduğu; internet asılılığı səviyyəsi “Asılı” olub, ən yüksək göstəriciyə malik olanların isə “İqtisadiyyat” ixtisası tələbələri (17,3%) olduğu görünür.

Tələbələrin əvvəlki semestrə aldıkları qiymətlərin orta göstəricisinin internet asılılığı səviyyəsinə görə vəziyyəti Cədvəl 3.44-də qeyd olunmuşdur.

Cədvəl 3.44

Crosstabulation: Əvvəlki semestr qiymətlərinin ədədi ortası * İnternet asılılığı səviyyələri

Əvvəlki semestr qiymətlərinin orta göstəricisi	İnternet asılılığı səviyyələri						Cəmi	
	Asılı deyil		Qismən asılı		Asılı			
0,99 və daha aşağı	6	31,6%	10	52,6%	3	15,8%	19	100,0%
1,00 – 1,99 arasında	42	33,1%	68	53,5%	17	13,4%	127	100,0%
2,00 – 2,99 arasında	104	37,4%	158	56,8%	16	5,8%	278	100,0%
3,00 – 3,49 arasında	64	50,0%	58	45,3%	6	4,7%	128	100,0%
3,50 – 4,00 arasında	17	53,1%	14	43,8%	1	3,1%	32	100,0%
Cəmi	233	39,9%	308	52,7%	43	7,4%	584	100,0%

Cədvəl 3.44-ə görə tələbələrin internet asılılığı göstəricisi “Qismən asılı” və ya “Asılı” səviyyəsində olan 351 tələbənin 259-nun (73,8%) əvvəlki semestrəki qiymətlərinin orta göstəricisi 1,00-2,99 arasında ən böyük hissəni təşkil etdiyi ortaya çıxmışdır.

Tələbələrin fənn proqramına uyğun olaraq aldıkları 8 həftəlik tədrisdən sonra aparılan son testlərdəki müvəffəqiyyət səviyyələrinin internet asılılığı səviyyələrinə görə vəziyyəti təhlil edilmiş və nəticələr Cədvəl 3.46.a və 3.46.b-də verilmişdir.

Cədvəl 3.46.a

Crosstabulation: İlkin test 5 ballıq şkala * İnternet asılılığı səviyyələri

İlkin test (5 bal)	İnternet asılılığı səviyyələri						Cəmi	
	Asılı deyil		Qismən asılı		Asılı			
1	20	31,7%	30	47,6%	13	20,6%	63	100,0%
2	83	35,8%	126	54,3%	23	9,9%	232	100,0%
3	100	43,1%	126	54,3%	6	2,6%	232	100,0%
4	30	53,6%	25	44,6%	1	1,8%	56	100,0%
5	0	0,0%	1	100,0%	0	0,0%	1	100,0%
Cəmi	233	39,9%	308	52,7%	43	7,4%	584	100,0%

Cədvəl 3.46.a təhlil ediləndə 2 və 3 bal arasında qalan tələbələrin “Qismən asılı” səviyyəsində ən yüksək bərabərliyə (n=126, n=126) malik olduğu; asılılıq səviyyəsi “Asılı” olan 43 tələbənin 36-nın (83,7%) ilkin test müvəffəqiyyət səviyyəsinin 1 və 2 bal arasında, asılılıq səviyyəsi “Asılı deyil” olan 233 tələbənin 183-nün (78,5%) ilkin test müvəffəqiyyət səviyyəsinin isə 2 və 3 bal arasında cəmləşdiyi görünür.

Cədvəl 3.46.b

Crosstabulation: Son test 5 ballıq şkala * İnternet asılılığı səviyyələri

Son test (5 bal)	<i>İnternet asılılığı səviyyəsi</i>						<i>Cəmi</i>	
	<i>Asılı deyil</i>		<i>Qismən asılı</i>		<i>Asılı</i>			
1	1	25,0%	2	50,0%	1	25,0%	4	100,0%
2	39	37,9%	39	37,9%	25	24,3%	103	100,0%
3	90	39,3%	129	56,3%	10	4,4%	229	100,0%
4	91	41,6%	122	55,7%	6	2,7%	219	100,0%
5	12	41,4%	16	55,2%	1	3,4%	29	100,0%
Cəmi	233	39,9%	308	52,7%	43	7,4%	584	100,0%

Cədvəl 3.46.b təhlil ediləndə internet asılılıq səviyyəsi “Asılı deyil” səviyyəsində olan tələbələrin son testdə 3 və 4 bal arasında cəmləşdiyi (n=181); asılılıq səviyyəsi “Asılı” olan tələbələrin isə son testdəki müvəffəqiyyət səviyyəsinin 2 və 3 bal arasında cəmləşdiyi (n=35) görünür.

Tələbələrin akademik müvəffəqiyyət səviyyələri ilə internet asılılıq səviyyələri parametrik olmayan metodlardan biri olan Spearman’s rho korrelyasiya analizi ilə müqayisə edilmiş və alınan nəticələr Cədvəl 3.51-de qeyd edilmişdir.

Cədvəl 3.51

Spearman's rho korrelyasiya analizi:
Akademik müvəffəqiyyət səviyyələri * İnternet asılılığı səviyyələri

Spearman's rho		İnternet asılılığı səviyyəsi	İlkin test (100 bal)	Son test (100 bal)	İlkin test Orta göstəricinin altında /	Son test Orta göstəricinin altında /	Ön test (5 bal)	Son test (5 bal)
İnternet asılılığı səviyyəsi	Korrelyasiya əmsalı	1,000	-,177**	-,081	-,148**	-,054	-,166**	-,101*
	P (2 istiqamətli)	.	,000	,051	,000	,196	,000	,015
	N	584	584	584	584	584	584	584
İlkin test (100 bal)	Korrelyasiya əmsalı	-,177**	1,000	,211**	,868**	,173**	,937**	,219**
	P (2 istiqamətli)	,000	.	,000	,000	,000	,000	,000
	N	584	584	584	584	584	584	584
Son test (100 bal)	Korrelyasiya əmsalı	-,081	,211**	1,000	,206**	,868**	,214**	,941**
	P (2 istiqamətli)	,051	,000	.	,000	,000	,000	,000
	N	584	584	584	584	584	584	584
İlkin test Orta göstəricinin altında/üzərində yer alanlar	Korrelyasiya əmsalı	-,148**	,868**	,206**	1,000	,168**	,927**	,212**
	P (2 istiqamətli)	,000	,000	,000	.	,000	,000	,000
	N	584	584	584	584	584	584	584
Son test Orta göstəricinin altında/üzərində yer alanlar	Korrelyasiya əmsalı	-,054	,173**	,868**	,168**	1,000	,178**	,837**
	P (2 istiqamətli)	,196	,000	,000	,000	.	,000	,000
	N	584	584	584	584	584	584	584
İlkin test (5 bal)	Korrelyasiya əmsalı	-,166**	,937**	,214**	,927**	,178**	1,000	,219**
	P (2 istiqamətli)	,000	,000	,000	,000	,000	.	,000
	N	584	584	584	584	584	584	584
Son test (5 bal)	Korrelyasiya əmsalı	-,101*	,219**	,941**	,212**	,837**	,219**	1,000
	P (2 istiqamətli)	,015	,000	,000	,000	,000	,000	.
	N	584	584	584	584	584	584	584

* $p < 0,05$ ** $P < 0,01$

Cədvəl 3.51-dəki Spearman's rho korrelyasiya analizinin nəticələrinə görə, tədqiqatda yer alan tələbələrin internet asılılığı səviyyəsi ilə ilkin test və son test müvəffəqiyyət səviyyələri arasında tərs mütənəsb əlaqə olduğu müəyyən edilmişdir. Bu vəziyyət internet asılılığının akademik müvəffəqiyyətə təsirinin mənfi olduğu şəkildə şərh edilə bilər. Analiz zamanı son test müvəffəqiyyət səviyyələrinin ilkin test müvəffəqiyyət səviyyələrinə görə yüksəldiyini də ortaya çıxarmışdır. Belə bir vəziyyət isə son testdəki müvəffəqiyyət səviyyəsinin artmasına, 8 həftə davam edən İnformatika fənninin tədrisinin səbəb olduğu şəkildə şərh edilə bilər.

İşin əsas nəticələri:

Aparılan tədqiqatların nəticələrinə görə iddiaçı tərəfindən müdafiəyə çıxarılan müddəalar aşağıdakı kimi qısaca və dürüst ifadə edilmişdir:

Tədqiqatda yer alan tələbələrin demoqrafik xüsusiyyətlərinin akademik müvəffəqiyyətlərinə təsir etdiyi müəyyən edilmiş və təsir edən faktorların analizindən aşağıdakı nəticələr əldə edilmişdir:

1. Araşdırmada qız tələbələrin akademik müvəffəqiyyət səviyyələrinin oğlan tələbələrə nəzərən daha yüksək olduğu müəyyən edilmişdir.

2. İnternetə qoşulma imkanı olan kompüterə və ya mobil telefona malik tələbələrin akademik müvəffəqiyyət səviyyələrinin, internetə qoşulma imkanı olmayan tələbələrə görə daha yüksək olduğu müəyyən edilmişdir.

3. Təhsil gördüyü dövrdə ailəsinin yanında və ya dövlətə məxsus tələbə yataqxanasında yaşayan tələbələrin akademik müvəffəqiyyət səviyyələrinin, xüsusi tələbə yataqxanasında və ya tələbə evlərində yaşayan tələbələrə görə daha aşağı səviyyədə olduğu təsbit edilmişdir.

4. Tələbələrin ailələrinin iqtisadi vəziyyəti yaxşılaşdıqca, akademik müvəffəqiyyət səviyyələrinin də artdığı müəyyən edilmişdir.

Dissertasiyanın:

H0: Universitet tələbələrinin internet asılılığı səviyyələri ilə akademik müvəffəqiyyətləri arasında əlaqə yoxdur.

H1: Universitet tələbələrinin internet asılılığı səviyyələri ilə akademik müvəffəqiyyətləri arasında əlaqə vardır.

Hipotezasına cavab tapmaq üçün aparılan tədqiqlər nəticəsində araşdırmada iştirak edən 584 tələbənin 43-nün internet asılılığı olduğu təsbit edilmiş və tələbələrin internet asılılığına təsir edən faktorların analizində aşağıda yer alan nəticələr ortaya çıxmışdır:

1. Araşdırmada gender amilinin tələbələrin internet asılılığı səviyyəsinə təsir etmədiyi təsbit edilmişdir.

2. İnternetə qoşula bilən bir kompüter və ya mobil telefonu olan tələbələrin internet asılılığı səviyyələrinin, internetə qoşulma imkanı olmayan tələbələrə görə daha yüksək olduğu təsbit edilmişdir.

3. Təhsili müddəyində ailəsinin yanında yaşayan tələbələrin internet asılılığı səviyyələrinin, tələbə yataqxanası, tələbə evi və s. kimi yerlərdə yaşayan tələbələrə nəzərən daha aşağı olduğu ortaya çıxmışdır.

4. Tələbələrin ailələrinin iqtisadi vəziyyətləri yaxşılaşdıqca, internet asılılığı səviyyəsinin də yüksəldiyi müşahidə edilmişdir.

Nəticə etibarilə, tələbələrin internetdən asılılıq səviyyələri ilə akademik müvəffəqiyyətləri arasında tərs mütənəsibə əlaqə olduğu müəyyən edilmişdir. İnternet asılılığı səviyyələri yüksəldikcə, tələbələrin akademik müvəffəqiyyətləri aşağıya doğru hərəkət etmişdir. Tədqiqatçı tərəfindən ortaya atılan H0 hipotezası doğrulanmamış, H1 hipotezası isə özünə doğrultmuşdur.

Bütün bunları nəzərə alaraq aşağıdakı tövsiyələri verə bilərik:

1. Sosial-iqtisadi vəziyyətləri aşağı olan tələbələrə nəzərə alaraq, təhsil müəssisələrində tələbələrin dərstdən kənar vaxtlarda istifadə edə biləcəklər internetə qoşulu kompüterlərin miqdarını artırmaq lazımdır.

2. Tələbələrin texnoloji yenilikləri bilmələri və texnoloji imkanlardan istifadə etmələri üçün tədris olunan fənnlərdə kompüter və internetə qoşulma imkanı olmalıdır.

3. Tələbələrin internetə qoşulma xüsusiyyəti olan texnoloji cihazları yaxşı və səmərəli şəkildə istifadə etməyi bacarmaları üçün bu

istiqlamətdə təlimlər keçirilməli və bu təlimlərin mümkün qədər aşağı yaş qrupunda başlanması təmin edilməlidir.

Dissertasiya işinin əsas nəticələri aşağıdakı məqalə və tezislərdə dərc edilmişdir:

1. **Bingöl A.** “Türkiyə'de Uzaktan Eğitim Veren Üniversitelerde Mobil Öğrenme Sistemlerinin Görünümü”, 10th International Computer and Instructional Technologies Symposium (ICITS 2016), Rize, Turkey, 16-18 May. 2016, pp.714-728;

2. **Palangov A., Bingöl A., Halisdemir N.** “Investigation of the first-year University students’ skills in using computers and their attitudes towards computers by the variable of score type of their study fields or programs (Case study: Firat University)”, Карачаево-Черкесский государственный университет. 10. международной Инновационные техно-логии в обучении и воспитании конференции. 2016 г. с.3-12;

3. **Bingöl A., Halisdemir N.** “Üniversite öğrencilerinin temel bilgi teknolojileri dersine yönelik akademik başarı testi geliştirme çalışması”, JASSS-International Journal of Social Science Doi: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS6984>, 2017-I, №54, pp.541-554;

4. **Bingöl A., Halisdemir N., Palangov A.** “Kompüter Qayğı Ölçüsünün Azərbaycan dilinə uyğunlaşdırılması çalışması”, ADPU. Təhsildə İKT. Elmi- metodik jurnal. Bakı, 2017, №1, s. 73-79;

5. **Bingöl A.** “Üniversite Öğrencilerinde Bilgisayar Kaygısı (Gence Devlet Üniversitesi örneği)”, Gəncə Dövlət Universitetinin Elmi Xəbərləri, 2017, №2, s.364-372;

6. **Bingöl A., Pələngov Ə.** “Investigation of the Relationship between Prospective Teachers' Academic Achievement Levels and Demographic Characteristics”, Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun Xəbərləri, Naxçıvan, 2017, №3, pp.72-78;

7. **Pələngov Ə., Bingöl A.** “Üniversite öğrencilerinin bilgisayar kaygı düzeyleri ile demografik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi”, Bakı Slavyan Universitetinin Elmi Əsərləri, Bakı, 2017, № 1 s.111-121;

8. **Bingöl A., Pələngov Ə., Halisdemir N.** “Computer Anxiety among University Students: A Comparative Study on Turkey and Azerbaijan Universities”. IATS’17 - 8th. International Advanced Technologies Symposium. 19-22 Oct. 2017. c.1(12), 2543-2550;

9. **Bingöl A.** “Virtual Environment Loneliness as a Predictor of Academic Achievement”. IATS’17 - 8th. International Advanced Technologies Symposium. 19-22 Oct. 2017. c.1(17), pp.3769-3775;

10. **Devecioğlu S., Bingöl A., Halisdemir N.** “Spor Organizasyonlarında Sanal Gerçeklik Uygulamalarının Görünümü” ASOSCONGRESS 4. International Symposium on Health and Sports Sciences. 3-5 May. 2018 Fırat Üniversitesi, Elazığ. s.44;

11. **Devecioğlu S., Halisdemir N., Bingöl A.** “Sportif Eğitim ve Faaliyetlerinde Artırılmış Gerçeklik Uygulamaları” ASOSCONGRESS 4. International Symposium on Health and Sports Sciences. 3-5 May. 2018 Fırat Üniversitesi, Elazığ. s.45;

12. **Bingöl, A., Karabatak, S.** “Investigation of Teacher Candidates’ Attitudes towards to Distance Information Technology Course”. II. International Congress of Innovations and Social Sciencess, 26-28 Apr. 2019 Fırat University, Elazig. pp. 167-174;

13. **Bingöl, A., Karabatak, S.** “Meeting Management and Meeting Leadership”. II. International Congress of Innovations and Social Sciencess, 26-28 Apr. 2019 Fırat University, Elazig. p.175-181;

14. **Bingöl, A.** “School Effectiveness and School Administrators’ Meeting Management Competencies”. International Online Journal of Educational Sciences (IOJES). Vol.11 Issue 5 Nov.2019 pp. 226-233. Doi: <https://doi.org/10.15345/iojes.2019.05.016>.

Həmmüəlliflərlə birgə yerinə yetirilmiş işlərdə iddiaçının rolu

- [2] İstifadə ediləcək anketlərin və qrupların müəyyən olunması, tələbələrə on-line olaraq tətbiq edilməsi, məlumatların alınması və bu məlumatların SPSS proqramında statistiki analizləri.
- [3] İlkin İnformasiya Texnologiyaları kursu kurikulum analizi, sual bankının hazırlanması, testin on-line tətbiqi, etibarlılıq və səhihlik

analizlərinin aparılması, ən sonda da “İnformatika fənninin akademik müvəffəqiyyət testi”nin yaradılması.

- [4] Tətbiq olunacaq ölçmənin etibarlılıq və səhihliliyinin qorunub qorunmadığını təyin etmək üçün ölçmənin Gəncə Dövlət Universitetində bir qrup tələbə üzərində tətbiq edilərək etibarlılıq və səhihlilik analizlərinin yenidən aparılması.
- [6] İddiaçı tərəfindən hazırlanan “İnformatika fənni akademik müvəffəqiyyət testi”nin tələbələrə tətbiq edilməsi, məlumatların SPSS proqramında statistiki analizlərinin aparılması.
- [7] Kompüter Qayğı Ölçüsünün və demoqrafik məlumat formunun on-line olaraq tələbələrə tətbiq edilməsi, tətbiq sonrası əldə edilən məlumatların statistiki analizlərinin aparılması.
- [8] Universitet tələbələrinin virtual mühitdə təklif səviyyələrini təyin etmək üçün Virtual Mühit Təklif Ölçüsü və demoqrafik məlumat formunun tələbələrə tətbiq edilməsi və statistiki analizlər.
- [10] İdman təşkilatlarında istifadə edilmiş Virtual Reallıq (VR-Virtual Reality) tətbiqlərinin araşdırılması. VR texnologiyasının gerçək həyatda necə uygulandığına dair araşdırmalar.
- [11] Genişlənən Reallıq (AR-Augmented Reality) texnologiyasından istifadə olunmuş sahələrin araşdırılması. Təhsil sistemlərində AR-dan istifadə üsullarının nəzəri cəhətdən araşdırılması.
- [12] Distant təhsil ilə əlaqəli ədəbiyyatın araşdırılması, sual bankının hazırlanması, testin on-line tətbiqi, tətbiq sonrası əldə edilən məlumatların statistiki analizlərinin aparılması.
- [13] Məktəblərdə iclas rəhbərliyi mövzusunda ədəbiyyatın araşdırılması, icaslarda məqsədlərə nail olmaq üçün elmi metodlardan istifadə üsullarının nəzəri cəhətdən araşdırılması.

Dissertasiyanın müdafiəsi 26 noyabr 2021-ci il tarixində saat 14⁰⁰–da Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin nəzdində fəaliyyət göstərən FD 2.15 Dissertasiya Şurasının iclasında keçiriləcək.

Ünvan: Bakı ş., Üzeyir Hacıbəyli, 68, AZ1000

Dissertasiya işi ilə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin Kitabxana-İnformasiya mərkəzində tanış olmaq mümkündür.

Dissertasiya və avtoreferatın elektron versiyaları Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin rəsmi internet saytında yerləşdirilmişdir.

Avtoreferat “25” oktyabr 2021-ci il tarixdə zəruri ünvanlara göndərilmişdir.

Çapa imzalanıb: 22.10.2021
Kağızın formatı: 60x84 1/16
Həcm: 47373
Tiraj: 100